

Mandat for virksomhetsevaluering av Valgdirektoratet

Valg som har legitimitet i befolkningen, er helt grunnleggende for vårt demokrati. Alle som har stemmerett, skal ha lik rett til å delta i valget. Dette krever god tilrettelegging og kommunikasjon. Valget skal gjennomføres på en effektiv og oversiktlig måte i tråd med regelverket. Valget må også sikres mot både utilsiktede og tilsiktede uønskede hendelser. Samtidig er åpenhet helt avgjørende for å opprettholde den høye tilliten til valggjennomføringen. For at folk skal kunne ha tillit til måten valg blir gjennomført på, er det en forutsetning at det er mulig å sette seg inn i og forstå prosessene.

I sitt arbeid med å informere velgere om hvordan de kan stemme, legger Valgdirektoratet til rette for å sikre lik deltakelse. Det valgadministrative systemet direktoratet forvalter og veiledningen som gis fra direktoratet er sentralt for å gjøre kommunene best mulig i stand til å møte velgerne på en god måte og til å organisere valggjennomføringen trygt og effektivt

Bakgrunn

Valgdirektoratet ble etablert 1.1.2016, etter en beslutning i regjeringen i 2014. Å flytte ut oppgaver knyttet til valg fra departementet til et eget direktorat var begrunnet med to hovedformål. For det første hadde departementets ansvar og oppgaver på valgområdet økt vesentlig i omfang. Mange av oppgavene var også av mer operativ karakter, eksempelvis drift av it-system, brukerstøtte, trykking av materiell.

For det andre var det et ønske å skape mer avstand mellom den mest operative gjennomføringen av valg og politisk ledelse i departementet. Dette handler blant annet om utbetaling av tilskudd til informasjonsarbeid, egne informasjonskampanjer rettet mot velgerne, direkte veiledning til kommunene om hvordan de skal bruke det valgadministrative systemet EVA, og formidling av resultater.

Direktoratet har nå snart vært operative i 10 år, og departementet mener det vil være nyttig å evaluere virksomheten. Dette er også i tråd med praksis for god styring.

Kort om Valgdirektoratet

Valgdirektoratet har det operative ansvaret på statlig nivå for forberedelse og gjennomføring av valg til Stortinget, fylkesting, kommunestyre og direkte valg til kommunedelsutvalg. I tillegg skal direktoratet bistå Sametinget i forberedelsen og gjennomføringen av sametingsvalg og Longyearbyen lokalstyre med avvikling av lokalstyrevalg.

Valgdirektoratet drifter og forvalter et elektronisk valgadministrasjonssystem (EVA), og gir veiledning til kommuner og fylkeskommuner i bruken av systemet. Valgdirektoratet skal veilede og formidle kunnskap til kommuner, fylkeskommuner og øvrige interessenter om regelverk og andre virkemidler i valggjennomføringen.

Direktoratet har rundt 30 ansatte, og har ansvar for en oppgave med tydelige sesongvariasjoner. Det har i perioder vært en del turn-over i organisasjonen, og selv om det de første årene var enklere å rekruttere it-kompetanse i Tønsberg enn det erfaringene i Oslo var, har konkurransen om denne kompetansen økt ytterligere i de fleste deler av landet.

Det gjennomføres evalueringer etter hvert valg av de tjenestene direktoratet tilbyr til kommunene. Disse evalueringene har vist at de valgansvarlige i kommunene i hovedsak er fornøyd med de tjenestene direktoratet leverer. Gjennomgangene blant annet NSM har gjort, viser at IKT-systemene til direktoratet er godt sikret og forvaltet.

Arbeidet i direktoratet er rettet inn mot valggjennomføringen, og preges av at det er to-års sykluser. Direktoratet har jobbet mye med organisasjonsutvikling og har testet flere ulike måter å organisere arbeidet på. Det er også investert i kompetanseheving av blant annet ansattes prosjektlederkompetanse. Direktoratet har etterspurt flere oppgaver, og peker på at en bredere portefølje ville kunne gi mer robuste fagmiljøer, og bidra til å dempe de store svingningene i oppgaver som preger organisasjonen.

Direktoratet er i dag samlokalisert med DSB, og har noen fellestjenester som arkiv, innkjøp, fellesløsninger IKT, kantine, adgangskontroll mm.

Formål med evalueringen og hovedproblemstillinger

Formålet med evalueringen er å vurdere om målene med opprettelsen er nådd. Som del av dette ønskes en vurdering av hvordan virksomheten ivaretar sine oppgaver, hvordan det leverer på samfunnsoppdraget, samt om virksomheten har hensiktsmessige rammer.

Det er viktig å sikre god dialog og forankring av evalueringen hos direktoratet, og evalueringen bør innrettes med tanke på dette.

Evalueringen skal se på følgende fire hovedproblemstillinger

1) Hvordan ivaretar direktoratet sine oppgaver?

Her er det ønskelig at alle direktoratets oppgaver vurderes, både de kommunerettede oppgavene og rollen som faglig rådgiver overfor departementet. Her bør det også vurderes om direktoratet har riktig kompetanse til å løse oppgavene sine, om denne brukes på en hensiktsmessig måte. Det bør sees både på oppgaveløsning på kort sikt, og på organisasjonens evne til strategisk planlegging for å ivareta oppgaver på lang sikt. Vurderingen bør se hen til bakgrunnen for og målsettingen med opprettelsen av direktoratet.

2) Har direktoratet egnede rammer og forutsetninger for sine oppgaver?

Her skal det sees på om det har realistiske og riktige økonomiske rammer. Det bør også vurderes om dagens organisering og samlokalisering er hensiktsmessig både utfra et faglig og et praktisk perspektiv. Sentralt i dette punktet er en vurdering av konsekvensene av at virksomheten er syklisk, størrelsen på direktoratet og at oppdraget er begrenset til én samfunns viktig oppgave.

3) Er styringen av direktoratet hensiktsmessig?

Det er tett faglig dialog mellom KDD og direktoratet, og den formelle styringen suppleres av en rekke arbeidsmøter med faglige diskusjoner. Styringen er tilpasset direktoratets egenart og oppgaver, og det skilles mellom styringen i valgår- og mellomvalgår. Det bør vurderes om etatsstyringen er effektiv, godt nok tilpasset virksomheten og om den er hensiktsmessig for god mål- og resultatoppnåelse for direktoratet.

4) Hvordan sikre at direktoratet er faglig og organisatorisk robust, og en attraktiv arbeidsplass?

På bakgrunn av de vurderinger som gjøres under de øvrige problemstillingene, skal evalueringen også peke på mulige tiltak som kan gjøres for å sikre at virksomheten er faglig og organisatorisk robust fremover, har god oppgaveløsning og en effektiv ressursutnyttelse. Evalueringen bør blant annet vurdere om det vil være en fordel at virksomheten får flere oppgaver.

Avgrensninger

Evalueringen skal ikke gå inn på oppgavefordelingene mellom statlig og kommunalt nivå, og heller ikke på oppgavedelingen mellom departementet og direktoratet. Valglovutvalget har nylig hatt en grundig gjennomgang av roller og ansvar på valgområdet, noe som er reflektert i ny valglov.

Ettersom det er gjort evalueringer av de tjenestene direktoratet leverer til kommunene etter hvert valg, anses det ikke som nødvendig med en egen datainnsamling om dette. Det kan være nyttig å gjennomføre dybdeintervjuer med enkelte kommuner for å supplere funn fra eksisterende evalueringer.

Tidsperspektiv

Arbeidet skal starte i september 2024, og det tas sikte på at evalueringen ferdigstilles i april 2025. Siden oppgavene til direktoratet i så stor grad er bundet opp til gjennomføringen av valg, vil tidsperspektiv både for en evaluering og eventuelle endringer ha stor betydning. Høsten 2025 skal det gjennomføres stortingsvalg med ny valglov og direktoratet vil måtte bruke alle ressurser inn i en vellykket gjennomføring

Finansiering

Departementet har satt av inntil 0,5 million i 2024 og 1 million i 2025 til dette arbeidet.